

Η Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ υπό το πρίσμα των αμυντικών τους δαπανών

Εμμανουήλ-Μάριος Λ. Οικονόμου #, Νικόλαος Κυριαζής *

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο εξετάζεται η σημασία και ο αντίκτυπος των αμυντικών δαπανών στον καθορισμό της πολιτικής άμυνας και ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΚΕΠΠΑ) σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, μέσω της παροχής πρόσφατα ενημερωμένων στατιστικών στοιχείων. Βρήκαμε ότι η απροθυμία των Ευρωπαίων να δαπανήσουν περισσότερο για την άμυνα τους σε σχέση με τις ΗΠΑ από το τέλος της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου ως σήμερα, σε συνδυασμό με τις εγγενείς διαρθρωτικές αδυναμίες της ΚΕΠΠΑ, έχουν καταστήσει την ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας λιγότερο αποτελεσματική από την προσδοκώμενη. Τέλος, προτείνουμε λύσεις εντασσόμενες στα πλαίσια της ευρύτερης προσπάθειας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας, Αμυντικές δαπάνες, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΗΠΑ

Διδάκτωρ του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

* Καθηγητής του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

1. Εισαγωγή

Η Πολιτική Ασφάλειας αποτελεί σημαντικό παράγοντα του καθορισμού της ισχύος ενός κράτους (υπό τη “Θουκιδίδεια” οπτική της έννοιας της ισχύος) καθορίζοντας ουσιαστικά όχι μόνο την χάραξη της υψηλής του στρατηγικής αλλά και επενεργώντας ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες στην πολιτική και την κοινωνική του σταθερότητα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δύναται να συνεισφέρει και στην οικονομική ανάπτυξη.

Η πολιτική ασφάλειας δεν θα πρέπει να συνδέεται μόνο με την πολιτική αποτροπής (deterrence policy) με σκοπό την προστασία (με στρατιωτικά κυρίως μέσα) του ανθρώπινου δυναμικού και της υποδομής ενός κράτους, αλλά μια πιο ολοκληρωμένη εκδοχή της θα πρέπει να τη συνδέει με το ευρύτερο θεσμικό σύστημα προστασίας των αρχών και των αξιών μιας κοινωνίας, όταν αυτά τυχόν απειλούνται από εξωτερικούς κινδύνους και προκλήσεις. Ωστόσο, για να είναι πιστευτή η πολιτική άμυνας και ασφάλειας πρέπει να συνοδεύεται από ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις. Το επιχείρημα αυτό δύναται να εξαχθεί και να υποστηριχθεί εμπειριστικά από τα ευρήματα που ανακύπτουν μέσω μιας μακρο-ιστορικής οπτικής αναφορικά με τα ζητήματα του καθορισμού της γεωπολιτικής και της ισορροπίας δυνάμεων.

Η αναγκαιότητα για την ύπαρξη ισχυρών ενόπλων δυνάμεων ως προέκτασης ισχύος αποτελεί ένα από τα κύρια επιχειρήματα της Ιστορίας του Θουκυδίδη. Επιπλέον, ο Λατίνος συγγραφέας του 5ου μ.Χ. αιώνα Vegetius στο έργο του *Epitoma rei militaris* πρότεινε στους Ρωμαίους αυτοκράτορες της εποχής του το περίφημο “*si vis pacem, para bellum*”, το οποίο σήμαινε πολύ απλά “αν θέλεις ειρήνη, προετοιμάσου για πόλεμο” ενώ παραπλήσια άποψη εκφράζει και ο Νικολό Μακιαβέλι στον Ηγεμόνα του.

Σε ταυτόσημα επιχειρήματα εδράζεται και το επιχείρημα της αδιαφιλονίκητης ηγετικής φυσιογνωμίας του Επταετούς Πολέμου (1756-1763) του Φρειδερίκου Β' του Μέγα, στρατιωτικού ηγέτη και βασιλιά της Πρωσίας, ο οποίος συμπέρανε ότι “διπλωματία δίχως αξιόπιστες και ισχυρές ένοπλες δυνάμεις ομοιάζει με συναυλία δίχως μουσικά όργανα” ενώ και ο φημισμένος στρατηγός και θεωρητικός του πολέμου, Carl von Clausewitz, στο Περί του Πολέμου σύγγραμμα του όμοια διαπιστώνει ότι “ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα”.

Ωστόσο, οι ανωτέρω κλασσικές θεωρήσεις που καθιστούν αναπόδραστη την αναγκαιότητα διασύνδεσης της γεωπολιτικής ισχύος και της πολιτικής ασφάλειας με τη στρατιωτική ικανότητα και ισχύ, θεωρούμε ότι λαμβάνουν πιο συγκεκριμένη μορφή αν γίνει αποδεκτή η παραδοχή ότι η στρατιωτικής ισχύς καθορίζεται κυρίως από το μέγεθος των αμυντικών δαπανών που διατίθενται από τις κυβερνήσεις για την άμυνα, όπως υποστηρίζεται από σύγχρονους συγγραφείς, μεταξύ άλλων από τους (Cline 1975; Gilpin 1988; Kennedy 1989; Mearsheimer 1990) και (Κόλλιας 1998; Κυριαζής και Σωμάκος 1999; Κυριαζής και Σπανός 2000). Η άποψη αυτή που συνδέει την πολιτική ασφάλεια ουσιαστικά με το μέγεθος των αμυντικών δαπανών θα αποτελέσει το κύριο περιεχόμενο της ακολουθητέας ανάλυσης που αφορά τη μελέτη περίπτωσης της ΕΕ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ.

Ωστόσο, οφείλουμε εδώ εξ αρχής να επισημάνουμε ότι, όπως υποστηρίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία, το επίπεδο των αμυντικών δαπανών ως απόλυτο μέγεθος ενδέχεται να μην αποτελεί ένα σαφές κριτήριο αποτίμησης ισχύος αν δεν συνοδεύεται από αποτελεσματική διαχείριση των πόρων που κατευθύνονται για το (σε οικονομικούς όρους) αγαθό άμυνα, όπως πχ, οι δαπάνες που αποτελούν το μισθό του στρατιωτικού προσωπικού, οι δαπάνες για προμήθεια αμυντικού υλικού κλπ. (βλ. Brzoska 1995, σελ. 48-49). Ως προς τη θέση αυτή, οι Polachek and Seiglie (2007, σελ 1030) διαπίστωσαν ότι η αποτελεσματική χρήση (ουσιαστικά η βελτιστοποίηση της χρησιμότητας) από την πραγματοποίηση αμυντικών δαπανών επαυξάνει την εθνική ασφάλεια.

Με την παρούσα ανάλυση εξετάζουμε την πολιτική ασφάλεια της ΕΕ σε σύγκριση με τις ΗΠΑ υπό την οπτική των αμυντικών τους δαπανών, συμβάλλοντας έτσι στην ευρύτερη συζήτηση για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας στην ΕΕ, της γνωστότερης ως ΚΕΠΠΑ, που αποτελεί συνεκτική και ουσιώδη παράμετρο της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Θα πρέπει εξ αρχής να τονιστούν οι εγγενείς αδυναμίες μιας τέτοιας ανάλυσης καθώς η σύγκριση που πραγματοποιείται εδώ αφορά δυο ανόμοια δρώντα υποκείμενα: η ΕΕ δεν αποτελεί ένα ενιαίο κράτος, αλλά μια υπερεθνική ένωση κρατών, αν και θεωρητικά, είναι δυνατόν στο μέλλον να μετεξελιχθεί μέσω της πολιτικής ολοκλήρωσης σε ομοσπονδία. Υπό την έννοια αυτή, η σύγκριση με τις

ΗΠΑ, μια “ώριμη” ομοσπονδιακή χώρα, με δοκιμασμένες (και εν πολλοίς) επιτυχημένες πολιτειακές δομές και θεσμούς, είναι κατά την κρίση μας εφικτή. Επίσης, για λόγους ομοιογένειας της έρευνάς μας η σύγκριση υπό το πρίσμα των αμυντικών δαπανών είναι κατά την άποψή μας πιο σωστή όταν αφορά τις αμυντικές δαπάνες των ΕΕ-28 συναθροιστικά σε σύγκριση με τις αντίστοιχες στις ΗΠΑ. Στις ενότητες 2 και 4 αναλύονται περαιτέρω μια σειρά άλλων ζητημάτων που αφορούν τις διαφορές επί των αμυντικών προϋπολογισμών των ΕΕ-28 και άλλες δυσκολίες που συναντώνται όσον αφορά την κοινή σχεδίαση (ή μη) της ΚΕΠΠΑ σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο καθώς και ζητήματα προμηθειών κλπ.

Η μελέτη μας έχει διαρθρωθεί ως εξής: στην δεύτερη ενότητα αναλύουμε συνοπτικά το ζήτημα των αμυντικών δαπανών των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την εποχή της λήξης του Ψυχρού Πολέμου ως σήμερα συμπεριλαμβάνοντας μέχρι και τις πρόσφατες εξελίξεις που σχετίζονται με θέματα ΚΕΠΠΑ, όπως τα τρομοκρατικά χτυπήματα του ISIS στην Ευρώπη και αναπτύσσουμε μια γενικότερη συζήτηση και προτάσεις που αφορούν την μελλοντική δομή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων που σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα της ΚΕΠΠΑ. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζεται συνοπτικά η αντίστοιχη πολιτική ασφάλειας των ΗΠΑ από την λήξη του Ψυχρού Πολέμου το 1991 ως σήμερα, που είναι άμεσα συνυφασμένη με υψηλό μέγεθος αμυντικών δαπανών, ενώ στην τέταρτη ενότητα διενεργείται μια συγκριτική ανάλυση της ΚΕΠΠΑ και της αμερικανικής πολιτικής ασφάλειας, υπό το πρίσμα των αμυντικών τους δαπανών. Ακολουθούν τα τελικά μας συμπεράσματα και οι προτάσεις πολιτικής.

2. Πολιτική Ασφάλειας και αμυντικές δαπάνες στην Ευρώπη: από την λήξη του Ψυχρού Πολέμου ως σήμερα

Την λήξη του Ψυχρού πολέμου ακολούθησε η ριζική αναδιαμόρφωση του γεωπολιτικού και στρατηγικού περιβάλλοντος, σε σχέση με την εποχή του διπολισμού. Στην Ευρώπη δημιουργήθηκαν όλες εκείνες τις ευνοϊκές προϋποθέσεις για μια ουσιώδη θεσμική εμβάθυνση των οικονομικών και των πολιτικο-στρατιωτικών δομών της Ευρώπης. Η μετεξέλιξη της ΕΟΚ στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ως

απόρροια της συνθήκης του Μάαστριχτ του Φεβρουάριου του 1992 μπορεί να ειπωθεί μέσα από αυτό το πρίσμα. Ο νέος στόχος των Ευρωπαίων δεν ήταν τώρα μόνο η οικονομική εμβάθυνση αλλά και η πολιτική και θεσμική ολοκλήρωση της Ευρώπης. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ η αρχιτεκτονική της Ευρώπης περιγράφεται με τρεις πυλώνες. Ο πρώτος αναφέρεται στα κοινοτικά θέματα (Οικονομία, Εμπόριο, κλπ), ο δεύτερος στην ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος, στα θέματα Δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων (de Flers 2008).

Ωστόσο, η αποτυχία της ΕΕ να διαχειριστεί αποτελεσματικά μια σειρά από γεωπολιτικές εξελίξεις που κατέληξαν σε κρίση, όπως ο πόλεμος της Βοσνίας την περίοδο 1992-95, η αποτυχία για ουσιαστική ανθρωπιστική παρέμβαση κατά την γενοκτονία στη Σομαλία το 1994, η έλλειψη ουσιαστικής συνοχής και ομοφωνίας ως προς μια ενιαία πολιτική ασφάλειας κατά τους δύο πολέμους στο Ιράκ, το 1991 και 2003, η μη αποτελεσματική ανάληψη πρωτοβουλιών για την αποφυγή των νατοϊκών βομβαρδισμών στην Σερβία το 1999, (δηλαδή σε μια χώρα που αποτελεί κομμάτι της ίδιας της Ευρώπης) κατέστησαν προφανείς μια σειρά από εγγενείς αδυναμίες της πολιτικής άμυνας και ασφάλειας στην ΕΕ.

Παράλληλα όμως κατέστησαν προφανείς και τις αλλαγές στη φύση της στρατιωτικής ισχύος και των νέων απειλών ασφάλειας σε σχέση με τα δόγματα του Ψυχρού πολέμου. Οι σύγχρονες πολεμικές συγκρούσεις δεν διαλαμβάνουν (στην πλειονότητα των περιπτώσεων) τον χαρακτήρα σύγκρουσης τακτικών στρατιωτικών δυνάμεων μεταξύ χωρών, όπως συνέβη κατά τους δύο παγκοσμίους πολέμους των περιόδων 1914-19 και 1939-45 και όπως (ευτυχώς) δεν συνέβη κατά τον “Ψυχρό Πόλεμο”, αλλά στο σύγχρονο περιβάλλον είναι προφανής η αλλαγή στη φύση της στρατιωτικής απειλής πχ., όπλα μαζικής καταστροφής, ασύμμετρες απειλές, τρομοκρατικές και εγκληματικές ομάδες (ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, Al Nusra στη Συρία, ISIS στη Μέση Ανατολή κλπ.), κυβερνοπόλεμος, όπλα μαζικής καταστροφής (Β. Κορέα και πιθανόν το Ιράν), “ασύμμετρες απειλές”, “χαμηλής έντασης αναμετρήσεις”, όπως τώρα στη Συρία και την Ουκρανία κλπ και φυσικά, τρομοκρατικές ενέργειες φονταμενταλιστών με θύματα αμάχους, όπως οι πρόσφατες δολοφονικές επιθέσεις του ISIS στην Γαλλία.

Παρά ταύτα, η παγκόσμια μετα-ψυχροπολεμική τάση για μείωση των αμυντικών δαπανών επηρέασαν, όπως ήταν φυσικό και τις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Στον πίνακα 1 που ακολουθεί παρατίθεται το ποσοστό των αμυντικών δαπανών των χωρών-μελών της ΕΕ-28 ανά πενταετία, αρχής γενομένης από το έτος 1989, κομβικό σημείο αποκλιμάκωσης του Ψυχρού Πολέμου, που συνδέθηκε με το ορόσημο της πτώσης του τείχους του Βερολίνου και της επανένωσης της Ανατολικής με τη Δυτική Γερμανία. Έτσι, επιλέγοντας στοιχεία για την περίοδο από το 1989 ως τα τελευταία ενημερωμένα για το 2013 που παρέχει ο διεθνής οίκος Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), ουσιαστικά παρέχουμε μια αλληλουχία στατιστικών στοιχείων, από το 1949 ως το 2013.

Από τα στοιχεία του πίνακα 1 προκύπτουν μια σειρά από ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Καταρχάς, από την τελευταία γραμμή του πίνακα παρατηρείται ότι η αποκλιμάκωση του Ψυχρού Πολέμου συμπίεσε σταδιακά τις αμυντικές δαπάνες από 2,53% επί του ΑΕΠ για τα κράτη-μέλη της ΕΕ-28 την περίοδο 1989-1993, σε 1,44% την περίοδο 2009-2013. Ο μέσος όρος των αμυντικών δαπανών των ΕΕ-28 ανέρχεται σε 1,88% για όλη την περίοδο ελέγχου 1989-2013. Οι χαμηλές αμυντικές δαπάνες των ευρωπαϊκών δεικνύουν την απροθυμία χωρών της ΕΕ να επωμισθούν μεγαλύτερα αμυντικά βάρη μετά την αποκλιμάκωση της έντασης λόγω της λήξης του Ψυχρού Πολέμου, συμπεριφερόμενα μάλλον ή ήπτον ως ελεύθεροι επιβάτες (free-riders) εις βάρος των ΗΠΑ. Αυτή η κατάσταση μπορεί να εξηγηθεί μέσα από τη Θεωρία των Συμμαχιών των Olson and Zeckhauser (1966) που έχει διαχρονική ισχύ.

Πίνακας 1: Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία πενταετίας αμυντικών δαπανών ως % του ΑΕΠ για τα κράτη-μέλη ΕΕ-28 για την περίοδο 1989-2013

Περίοδος έρευνας (ανά πενταετία)	1989- 1993	1994- 1998	1999- 2003	2004- 2008	2009- 2013	Μ.Ο. 1989- 2013
Χώρα-μέλος ΕΕ 28						
Αυστρία	1,16	1,02	0,94	0,88	0,88	0,976
Βέλγιο	2,14	1,56	1,3	1,14	1,1	1,44
Βουλγαρία	3,36	2,4	2,8	2,16	1,72	2,48
Γαλλία	3,34	2,76	2,56	2,42	2,36	2,68
Γερμανία	2,34	1,58	1,48	1,34	1,38	1,624
Δανία	1,96	1,68	1,56	1,38	1,4	1,59
Δημ. της Τσεχίας	2,3	1,92	2	1,7	1,2	1,82
Δημ. της Σλοβακίας	2	2,44	1,78	1,6	1,2	1,8
Ελλάδα	3,66	3,4	3,28	2,88	2,62	3,16
Εσθονία	0,65	1	1,52	1,94	1,96	1,41
Ην. Βασίλειο	3,74	2,8	3,42	2,36	2,44	2,75
Ιρλανδία	1,22	0,98	0,7	0,56	0,58	0,8
Ισπανία	1,74	1,38	1,18	1,14	1,04	1,29
Ιταλία	2,1	1,86	2	1,84	1,72	1,9
Κάτω Χώρες	2,44	1,88	1,56	1,48	1,4	1,75
Κροατία	8,9	8,84	3,18	1,76	1,72	4,88
Κυπριακή Δημοκρατία	6,66	4,62	2,72	2,02	1,98	3,6
Λετονία	0,7	0,72	1,22	1,74	1,28	1,13
Λιθουανία	0,8	0,76	1,2	1,16	0,88	0,96
Λουξεμβούργο	0,88	0,76	0,7	0,6	0,54	0,68
Ουγγαρία	2,58	1,68	1,7	1,34	1,08	1,67
Μάλτα	0,96	0,88	0,7	0,72	0,64	0,78
Πολωνία	2,48	2,06	1,88	1,9	1,82	2,02
Πορτογαλία	2,42	2,08	1,92	1,98	2,06	2,09
Ρουμανία	4,22	2,88	2,4	1,76	1,34	2,52
Σλοβενία	2	1,54	1,28	1,5	1,58	1,58
Σουηδία	2,5	2,2	1,84	1,4	1,22	1,83
Φινλανδία	1,74	1,6	1,28	1,34	1,34	1,46
Μ.Ο ανά περίοδο	2,53	2,19	1,79	1,57	1,44	1,88

Πηγή: Ίδια επεξεργασία βασισμένη σε ετήσια στοιχεία του SIPRI, http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database

Μελετώντας μέσω μιας εμπειρικής έρευνας τις αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ, οι εν λόγω ερευνητές διαπίστωσαν ότι τα μεγαλύτερα και ισχυρότερα εκβιομηχανισμένα έθνη αναλαμβάνουν αναλογικά υψηλότερο βάρος αμυντικών δαπανών έναντι των μικρότερων συμμάχων τους. Είναι προφανές ότι, όπως και κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη, “επαναπαύτηκαν” στις δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει οι ΗΠΑ μέσω του ΝΑΤΟ για την παροχή ικανοποιητικής προστασίας στην Ευρώπη.

Από τα στοιχεία του πίνακα 1 είναι εμφανείς μια σειρά από διαφοροποιήσεις ως προς το καθεστώς των αμυντικών δαπανών για τα κράτη-μέλη της ΕΕ μεμονωμένα. Καταρχάς γίνεται σαφές ότι οι αμυντικές δαπάνες των χωρών ΕΕ-28 στην Κεντρική και τη Βόρεια Ευρώπη κυμάνθηκαν περίπου μεταξύ 0,8-2,5% για όλη την περίοδο, με συνεχή πτωτική τάση. Αυτό είναι λογικό λόγω της αποκλιμάκωσης του Ψυχρού Πολέμου και της έλλειψης ουσιαστικής απειλής για τα περισσότερα κράτη της ΕΕ. Η κατάσταση εντούτοις διαφοροποιείται όσον αφορά τα κράτη-μέλη της ΕΕ από την νοτιοανατολική Ευρώπη. Εδώ δεσπόζουν οι υψηλές αμυντικές δαπάνες της Κροατίας την περίοδο 1989-1998, γεγονός το οποίο μπορεί να εξηγηθεί λόγω του εμφυλίου πολέμου στη Γιουγκοσλαβία την περίοδο 1991-95.

Υψηλές είναι και οι δαπάνες της Ελλάδος και της Κυπριακής Δημοκρατίας, λόγω των προφανών προβλημάτων ασφάλειας που οι δύο χώρες αντιμετωπίζουν από την γειτονική Τουρκία-χώρα μέλους του ΝΑΤΟ. Υψηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ είναι οι αμυντικές δαπάνες στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία ενώ τέλος, το μέσο όρο συμπιέζουν προς τα πάνω, οι αμυντικές δαπάνες του Ην. Βασιλείου, της Γαλλίας, πράγμα που δικαιολογείται εν μέρει ίσως από τον ευρύτερο γεωπολιτικό ρόλο που με κάποιον τρόπο εξακολουθούν να έχουν οι δύο χώρες, ως δυο από τις πρώην “μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης”, οι οποίες εξακολουθούν να κατέχουν σειρά αποικιών ανά τον κόσμο.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, που μετέβαλαν ξανά το παγκόσμιο γεωπολιτικό και στρατηγικό περιβάλλον, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ αυξήθηκαν δραματικά από το 2001-2010, όπως θα αναλυθεί στην ενότητα 4. Αν παρατηρήσουμε τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται στον πίνακα 1 θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχει μια πολύ μικρή άνοδος

των αμυντικών δαπανών για τις περισσότερες χώρες ΕΕ-28. Έτσι σε αυτό το σημείο επιβεβαιώνουμε τα πορίσματα των δυο πρόσφατων ακόλουθων μελετών.

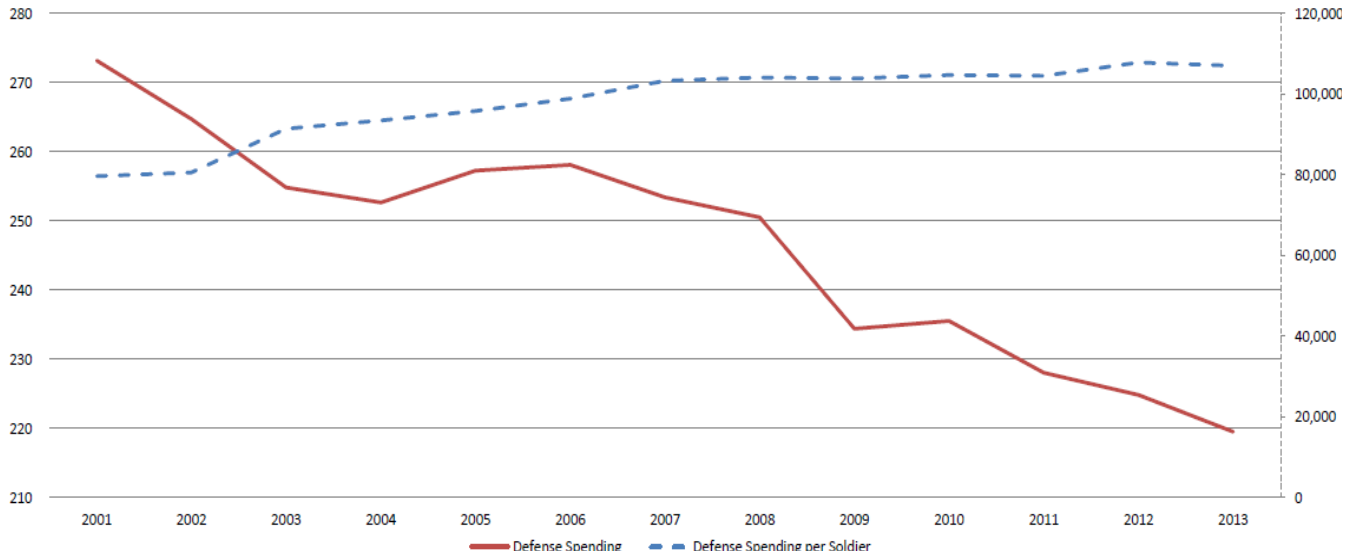
Στην πρώτη, ο Flores (2011) μελετώντας στατιστικά στοιχεία για 168 χώρες με έτος αναφοράς το 2001 διαπίστωσε ότι οι αμυντικές δαπάνες ενός κράτους-μέλους μιας συμμαχίας σχετίζονται με την γενικότερη τάση των συμμάχων του. Παρόμοιο είναι το συμπέρασμα των Caruso and di Domizio (2015) οι οποίοι διαπίστωσαν μελετώντας τις αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ για την περίοδο 1988-2013 ότι η γενική “τάση” των αμυντικών δαπανών (αύξηση ή μείωση) όπως διαμορφώνεται από το κράτος-ηγέτη μιας συμμαχίας (στην περίπτωση της Ευρώπης, οι ΗΠΑ μέσω του ΝΑΤΟ) τείνει να συν-διαμορφώνει με τον ίδιο τρόπο τις δαπάνες των (κατά Olson Zeckhauser) “μικρότερης ισχύος” συμμάχων. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνει τα στοιχεία του πίνακα 1 που παρατέθηκαν ανωτέρω: με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ μείωσαν τις αμυντικές τους δαπάνες, κάτι που συμπάρεσυρε την συμπεριφορά των Ευρωπαϊών συμμάχων τους. Παρόμοια τάση αμυντικών δαπανών ΗΠΑ-ΕΕ-28 σημειώθηκε και μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001, όπου συνέβη ραγδαία άνοδος των αμερικανικών αμυντικών δαπανών, όπου και οι ΕΕ-28 παρουσίασαν μια όμοια, μικρή μεν, αυξητική τάση.

Στο σημείο αυτό πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι το ποσοστό των αμυντικών δαπανών επί του ΑΕΠ αποτελεί ένα σημαντικό, πλην όμως σχετικό μέγεθος αποτίμησης της σημασίας των αμυντικών δαπανών. Για παράδειγμα, για τα ίδια στοιχεία του SIPRI, οι αμυντικές δαπάνες της Γερμανίας ναι μεν μπορεί να είναι σχεδόν οι ίδιες ως ποσοστό επί του ΑΕΠ με τις αμυντικές δαπάνες της Λετονίας, πλην όμως η διαφορά είναι εξαιρετικά μεγάλη σε μέγεθος απόλυτων δαπανών (49 δις ευρώ για την Γερμανία κατά μέσο όρο στην πενταετία 2009-13, έναντι 0,36 δις ευρώ για την Λετονία). Το γεγονός αυτό νομίζουμε ότι δεν αποτελεί στοιχείο αναίρεσης των ανωτέρω συμπερασμάτων μας, αλλά θεωρούμε ότι λειτουργεί συμπληρωματικά.

Έτσι, το γενικότερο συμπέρασμα από την ανωτέρω ανάλυση είναι ότι τα κράτη-μέλη της ΕΕ δαπανούν διαχρονικά ένα σημαντικό μικρότερο μέγεθος αμυντικών δαπανών ως ποσοστού επί του ετήσιου ΑΕΠ τους σε σχέση με τις ΗΠΑ. Σύμφωνα με το Center for Strategic and International Studies (CSIS), οι αμυντικές δαπάνες των

ΕΕ-28 (όπως και των ΗΠΑ) για το 2013 παρουσίασαν πτώση από 273 δις ευρώ το 2001 σε 219,5 (διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Η πτωτική τάση των ευρωπαϊκών αμυντικών δαπανών από το 2001 ως το 2013

Πηγή: CSIS: European Defense Trends: Briefing Update, 2015.

Αντίστοιχα, ο πίνακας 2 αποδίδει, βάσει των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τον συλλογικό τόμο *The Military Balance* για το 2015, το σύνολο των αμυντικών δαπανών των χωρών ΕΕ-28 σε απόλυτα μεγέθη μεμονωμένα και σε σύνολο, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες αμερικανικές αμυντικές δαπάνες (Αμ.ΑΔ) σε δολάρια. Έτσι, βάσει των στοιχείων του πίνακα παρατηρείται ότι το σύνολο των αμυντικών δαπανών των ΕΕ-28 αναλογούν στο 45% των αντίστοιχων Αμ.ΑΔ. Με την μετατροπή της εκτίμησης από τα στοιχεία του *The Military Balance*, από δολάρια σε ευρώ και την μη συμπερίληψη των μη χωρών ΕΕ-28 τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνουν την ανωτέρω εκτίμηση του CSIS.

Φυσικά δεν υποστηρίζεται εδώ ότι οι αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών ΕΕ-28 θα πρέπει να τείνουν να εξισορροπήσουν τις ΗΠΑ. Κάτι τέτοιο ούτε θεμιτό είναι ούτε επιβάλλεται από τη γενικότερη γεωπολιτική συγκυρία, αλλά ούτε και από τους στόχους της υψηλής στρατηγικής των δύο γεωπολιτικών σχηματισμών. Η ΕΕ αποτελεί έναν “οικονομικό γίγαντα” αλλά και ένα παράγοντα σταθερότητας μεταξύ της

γενικότερης εύθραυστης κατάστασης στη Μέση Ανατολή και την αφρικανική ήπειρο. Από την άλλη μεριά, οι ΗΠΑ αποτελούν μια “ηγεμονική” δύναμη, έναν “στρατιωτικό γίγαντα” (με παράλληλα πολύ μεγάλη οικονομική ισχύ) με παρουσία αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων σε 130 χώρες ανά τον κόσμο, σε 900 στρατιωτικές βάσεις .

Πίνακας 2: Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία αμυντικών δαπανών σε απόλυτα μεγέθη για τα κράτη-μέλη ΕΕ-28 και τις ΗΠΑ για το 2013

Χώρα-μέλος ΕΕ-28	Αμυντικές δαπάνες σε δις δολάρια(σε απόλυτα μεγέθη)	Χώρα-μέλος ΕΕ-28	Αμυντικές δαπάνες σε δις δολάρια(σε απόλυτα μεγέθη)
Αυστρία	3,43	Κάτω Χώρες	10,3
Βέλγιο	9,26	Κροατία	0,85
Βουλγαρία	0,75	Κυπριακή Δημοκρατία	0,385
Γαλλία	52,3	Λεττονία	0,205
Γερμανία	48,8	Λιθουανία	0,436
Δανία	4,55	Λουξεμβούργο	0,248
Δημ. της Τσεχίας	2,15	Ουγγαρία	1,23
Δημ. της Σλοβακίας	0,99	Μάλτα	0,054
Ελλάδα	5,68	Πολωνία	9,09
Εσθονία	0,48	Πορτογαλία	3,32
Ην. Βασίλειο	60,4	Ρουμανία	2,6
Ιρλανδία	1,19	Σλοβενία	0,59
Ισπανία	12,8	Σουηδία	6,49
Ιταλία	25,2	Φινλανδία	3,75
Σύνολο ΕΕ-28 (δις ευρώ) : 263,5 (1)			
Σύνολο ΗΠΑ (δις ευρώ): 578 (2)			
(1)/(2) = 0,45 ή 45%			

Πηγή: Ίδια επεξεργασία βασισμένη σε ετήσια στοιχεία του The Military Balance (2015, κεφ. 3, 4).

Συνεπώς, η κατά απόλυτο μέγεθος σύγκριση των αμυντικών δαπανών μεταξύ ΕΕ συνολικά και των ΗΠΑ θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι ΗΠΑ έχουν παγκόσμιο στρατηγικό ρόλο (και συμφέροντα) συνεπώς αναλαμβάνουν για την προάσπιση και την προστασία τους το αντίστοιχο κόστος. Αντίθετα, Η ΕΕ φαίνεται ότι επιδιώκει την χάραξη μιας ευρύτερης υψηλής στρατηγικής που στοχεύει στην αναβάθμιση του γεωπολιτικού της γοήτρου και αποκρυσταλλώνεται μέσω σειράς ανθρωπιστικών αποστολών (όπως τις αποστολές Petersberg), όπου όμως το

κρίσιμο στοιχείο δεν είναι η επιδίωξη επιρροής σε στρατιωτικούς όρους, κάτι που δεν αποφεύγουν να επιλέξουν οι ΗΠΑ ενίοτε.

Συνεπώς ο τυχόν ισχυρισμός ότι μια κοινή ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική απαιτεί υψηλότερες στρατιωτικές δαπάνες δεν θα πρέπει να θεωρείται απολύτως ορθός. Από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να παραγνωριστεί το γεγονός ότι οι συνεχείς περικοπές των αμυντικών δαπανών των ΕΕ-28 έχουν επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα ως προς τη διαθεσιμότητα μέσω των οποίων η ΕΕ εξασκεί την ΚΕΠΠΑ. Επιπλέον δε, πληθαίνουν οι φωνές μιας σειράς Ευρωπαίων ηγετών όπως του Jean Claude Juncker που καλεί τους Ευρωπαίους ηγέτες να αυξήσουν τις αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών με τη σύσταση ενός “κοινού στρατού μεταξύ των Ευρωπαίων που θα καταδείξει στη Ρωσία ότι είμαστε σοβαροί (σ.σ. και αξιόπιστοι) να υπερασπιστούμε τις ευρωπαϊκές αξίες.”

Ανεξάρτητα από την αναγκαιότητα διαχείρισης της κρίσης στην Ουκρανία, αυτό που πραγματικά είναι το ζητούμενο, είναι η δημιουργία ενός αξιόπιστου πανευρωπαϊκού φορέα άμυνας και ασφάλειας, κάτι σαφώς πιο αποτελεσματικό από στρατιωτικά τμήματα όπως ο Ευρωστρατός ή τα EU Battlegroups. Ο Ευρωστρατός συστάθηκε στις 5 Νοεμβρίου 1995, απόρροια της συνθήκης του Μάαστριχτ. Αποτελεί πολυεθνική πανευρωπαϊκή δύναμη με κύριο σκοπό να διεκπεραιώνει μια σειρά από ειρηνευτικές αποστολές. Με τη σειρά τους τα EU Battlegroups αποτέλεσαν κατά την επίσημη σύσταση τους το 2007 μια φιλόδοξη προσπάθεια, κυρίως βρετανικής και γερμανικής εμπνεύσεως για δράση ευρωπαϊκών στρατιωτικών τμημάτων ανεξάρτητα των δραστηριοτήτων του NATO, όσον αφορά τη συμμετοχή σε σειρά ειρηνευτικών αποστολών της ΕΕ (αποστολές Petersberg). Υπό την έννοια αυτή, τα EU Battlegroups συστάθηκαν αντικαθιστώντας μια παλαιότερη δομή, αυτής της Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης, απόρροια της συμφωνίας της Διακυβερνητικής Συνδιάσκεψης του Ελσίνκι του 1999 (Metaxas and Economou 2012).

Είναι ελπιδοφόρο ότι το φιλόδοξο σχέδιο ήδη έχει λάβει σάρκα και οστά με την ενεργοποίηση 18 στρατιωτικών σωμάτων σε επίπεδο συντάγματος, συνθέσεως 1500 ατόμων έκαστου. Σε επιχειρησιακό επίπεδο τα EU Battlegroups θα πρέπει να είναι ικανά να αναπτύσσονται μεταξύ 5-10 ημερών, μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού

Συμβουλίου, να δύνανται να δρουν για 30 συνεχείς ημέρες, το οποίο μπορεί να επεκταθεί και μέχρι τις 120 ημέρες αν αυτό καταστεί επιβεβλημένο από τις περιστάσεις. Τα EU Battlegroups έχουν ήδη λάβει μέρος σε κάποιες αποστολές με σκοπό την διατήρηση της ειρήνης και Petersberg, όπως η Επιχείρηση Άρτεμις, που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ τον Μάιο του 2013 και αφορούσε την αποστολή 1800 στρατιωτών (κυρίως Γάλλων) η οποία αναπτύχθηκε στην περιοχή Bunia της Δημοκρατίας του Κονγκό, με στόχο να προστατεύσει το κεντρικό αεροδρόμιο στην περιοχή, τον άμαχο πληθυσμό και να διασφαλίσει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επιτυχία της αποστολής κατέδειξε την ικανότητα της ΕΕ να διενεργεί τέτοιες επιχειρήσεις πέραν της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής του ευρωπαϊκού χώρου. Ωστόσο, παρά τις επιτυχίες στο στρατιωτικό σκέλος, η διπλωματία της ΕΕ σε θέματα ΚΕΠΠΑ σε αρκετές περιπτώσεις αποδεικνύεται είτε “μυωπική”, είτε “άτολμη” ή και τα δυο, ως προς την επίδειξη αποφασιστικότητας στην διαχείριση τέτοιων καταστάσεων. Πρόσφατο παράδειγμα είναι την μη ανάπτυξη των EU Battlegroups στο Μαλί, με σκοπό την αποτροπή δημιουργίας ισχυρών θυλάκων της Al-Qaeda στη χώρα.

Συναφές ερώτημα σχετικά με τα πρόσφατα γεγονότα των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Γαλλία παραμένει το αν η ΕΕ θα εγκρίνει την αποστολή EU Battlegroups στην Συρία με σκοπό την αντιμετώπιση του ISIS, ή το βάρος μιας τέτοιας στρατηγικής θα αναλάβει εξολοκλήρου η Γαλλία από πλευράς ΕΕ, μετά και την δέσμευση του Προέδρου Hollande προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, η άποψη αυτή, η οποία αναμφίβολα σχετίζεται με την ΚΕΠΠΑ και καθίσταται εξαιρετικά επίκαιρη λόγω των σχετικών γεγονότων, θα πρέπει να ειπωθεί μέσα από δυο βασικές προϋποθέσεις: α) Τι είδους στρατιωτικές επιχειρήσεις θα χρησιμοποιηθούν: αν είναι μόνο εναέρια μέσα και ναυτικά συστήματα (όπως συμβαίνει μέχρι τώρα) ή θα χρησιμοποιηθούν και χερσαία τμήματα, ώστε να έχει νόημα η χρήση των EU Battlegroups β) Ο αντικειμενικός στόχος για την αντιμετώπιση του αντιπάλου, δηλαδή το ISIS είναι όχι μόνο η διασφάλιση της ειρήνης στην περιοχή, αλλά και η προοπτική της εξάλειψης του φαινομένου. Ως προς αυτό το τελευταίο, έχει η ΕΕ την πρόθεση και την στρατιωτική ικανότητα να αναλάβει μια τέτοια δράση, ίσως σε συνεργασία με

τις ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία (ή και άλλους δυνητικούς συμμάχους) που ήδη δρουν στην περιοχή;

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις και ερωτήματα, που σχετίζονται με την χάραξη μιας αποτελεσματικής στρατηγικής ΚΕΠΠΑ, πιστεύουμε ότι διαπερνούν μέσα από έναν νέο, αντικειμενικά υψηλό στόχο που θα πρέπει να δρομολογηθεί, και που είναι η μετεξέλιξη των EU Battlegroups σε ένα είδος “εθνικού στρατού” της ΕΕ που θα ενεργεί όχι μόνο ως μόνιμο στρατιωτικό τμήμα στη διάθεση και τη διαχείριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αλλά θα αποτελεί θεσμό ο οποίος θα χρηματοδοτείται από ένα ετήσιο αναλογικό ποσοστό επί των αμυντικών δαπανών των κρατών-μελών. Έτσι, η συμπερίληψη των κόστους λογιστικής υποστήριξης ενός τέτοιου στρατεύματος στους κρατικούς προϋπολογισμούς των χωρών μελών, θα καταστήσει βιώσιμο το εγχείρημα, αφού τη χρηματοδότηση του θα αναλάβουν τα ίδια τα κράτη μέλη, συνεπώς θα έχουν κάθε συμφέρον να συμμετάσχουν ενεργά στο γενικότερο εγχείρημα.

Στο σημείο αυτό θέτουμε στο ζήτημα της αναγκαιότητας υπέρ της σταδιακής δημιουργίας ενός αποτελεσματικού πλαισίου στρατηγικής συναντίληψης μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων που συναποτελούν την ΚΕΠΠΑ, ως προϋπόθεση απαραίτητη για την επιτυχή ευόδωση ενός τέτοιου εγχειρήματος. Για να ερμηνευθεί όμως το γεγονός της περιορισμένης αποτελεσματικότητας της Πολιτικής Ασφάλειας από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί η παράμετρος της περιορισμένης στρατηγικής συναντίληψης μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων, πχ. μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και Γαλλίας ή Γερμανίας, ή μεταξύ Ελλάδος και Ισπανίας, ή Κύπρου και Μάλτας για ζητήματα άμυνας η οποία συνυφαίνεται με την ουσιαστική απουσία συμβατών στρατηγικών στοχεύσεων.

Ωστόσο, καθώς η δημιουργία ενός “πανευρωπαϊκού στρατού” που θα χρησιμοποιείται ανάλογα με τις ανάγκες βραχυπρόθεσμα, σχετίζεται αναπόδραστα με την πολιτική ολοκλήρωση της ΕΕ, αν τελικά λάβει “σάρκα και οστά ” στο μέλλον (δεδομένου του αυξανόμενου κλίματος αμφισβήτησης της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης) θα επιβαρύνει τις εθνικές αμυντικές δαπάνες των ΕΕ-28 κατά κάποιο ποσοστό, μακροπρόθεσμα όμως πιστεύουμε ότι θα συντελέσει στην μείωση τους

καθώς τα κράτη-μέλη θα τις περιορίσουν αφού η εθνική ασφάλεια των χωρών μελών θα επιτυγχάνεται εν μέρει από τον νεό πανευρωπαϊκό στρατιωτικό σχηματισμό. Σε πρόσφατη μελέτη ο Kollias (2008) μελετώντας στοιχεία αμυντικών δαπανών των ΕΕ-15 για την περίοδο 1961-2001 επιβεβαιώνει έναν τέτοιο ισχυρισμό: μια συλλογική πολιτική διαχείρισης αμυντικών δαπανών για τα κράτη μέλη ΕΕ μέσω μιας “Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης” (European Defense Union) θα τις καθιστούσε πιο αποτελεσματικές σε όρους κόστους και ποιότητας. Υποστηρίζουμε δηλαδή την παράλληλη λειτουργία εθνικών και πανευρωπαϊκού στρατού των ΕΕ-28, με αναλογική οικονομική συνεισφορά κάθε μέλους βάσει της δυναμικής του ΑΕΠ έκαστου, ώστε το εγχείρημα να καταστεί βιώσιμο. Ωστόσο είναι προφανές ότι οι ανωτέρω προτάσεις απαιτούν σύγκλιση σε επίπεδο στρατηγικής και πολιτικής και εν συνεχεία την εμβάθυνση σε επίπεδο αμυντικής συνεργασίας που θα καταστήσει αποτελεσματικό έναν ενιαίο “ευρωπαϊκό στρατό”, όπως προτείνεται εδώ.

Η προοπτική αυτή δεν φαντάζει κατά την άποψη μας ουτοπική καθώς κατά πρώτον, η ΕΕ για το 2013 διεξήγαγε με επιτυχία 17 ειρηνευτικές αποστολές, όπως στις ΠΓΔΜ (Επιχείρηση Concordia) Βοσνία-Ερζεγοβίνη (Επιχείρηση Althea), Κόσοβο, Γεωργία, Κονγκό (Επιχείρηση Άρτεμις), Σομαλία, Τσαντ κλπ αναπτύσσοντας στρατιωτικές δυνάμεις ύψους 5014 ανδρών αποτελούμενες από στρατιωτικό και μη προσωπικό, καθώς και αστυνομικές δυνάμεις (SIPRI Yearbook 2009; Shimizu and Sadler 2010; Pietz 2013). Συνεπώς, υπάρχει ήδη σημαντική τεχνογνωσία ως προς την αποτελεσματική διαχείριση τέτοιων αποστολών και δεύτερον, υφίστανται ήδη δυο σημαντικοί θεσμικοί μηχανισμοί για την ενίσχυση της ΚΕΠΠΑ σε επίπεδο στρατιωτικών μέσων, ο Οργανισμός Συνεργασίας στον τομέα των Εξοπλισμών (Organisation Conjointe de Cooperation en matiere d’Armement-OCCAR) και η Ευρωπαϊκή Αμυντική Υπηρεσία (European Defence Agency- EDA) (Slijper, 2005).

Όπως θα αναφερθεί στη μεθεπόμενη ενότητα 4, οι δύο αυτοί οργανισμοί θα πρέπει να ενδυναμωθούν θεσμικά ώστε να συντελέσουν α) στην περαιτέρω ολοκλήρωση και τον εξορθολογισμό της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας β) στη σύσταση ενός αποτελεσματικού πανευρωπαϊκού φορέα προμηθειών αμυντικού υλικού.

3. Η αμερικανική πολιτική ασφάλειας: Από τον Ψυχρό Πόλεμο ως τον 21ο αιώνα

Κύρια παράμετρος καθορισμού της αμερικανικής πολιτικής ασφάλειας κατά την περίοδο του διπολικού συστήματος ισχύος του Ψυχρού πολέμου ήταν η προστασία του (υπό αμερικανική επιρροή) “ελεύθερου κόσμου” από το σοβιετικό “σιδηρούν παραπέτασμα”.

Το διάγραμμα 2 παρουσιάζει τις ιδιαίτερα υψηλές ετήσιες Αμ.ΑΔ για την περίοδο 1948-2014. Για το 2014 αυτές ξεπερνούν το 4% επί του ΑΕΠ ενώ ανέρχονται περίπου στο 5% αν συμπεριληφθεί και το κόστος των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό (overseas contingency operations-OCO), όπως στο Αφγανιστάν (το τμήμα του διαγράμματος με το πορτοκαλί χρώμα). Αυτό το ποσοστό είναι περίπου τριπλάσιο από το αντίστοιχο σύνολο των χωρών ΕΕ-28 για το ίδιο έτος.

Διάγραμμα 2: Αμ.ΑΔ την περίοδο 1948-2014 και ως ποσοστό επί του ονομαστικού ΑΕΠ

Πηγή: Harrison, T. (2015), p. 16

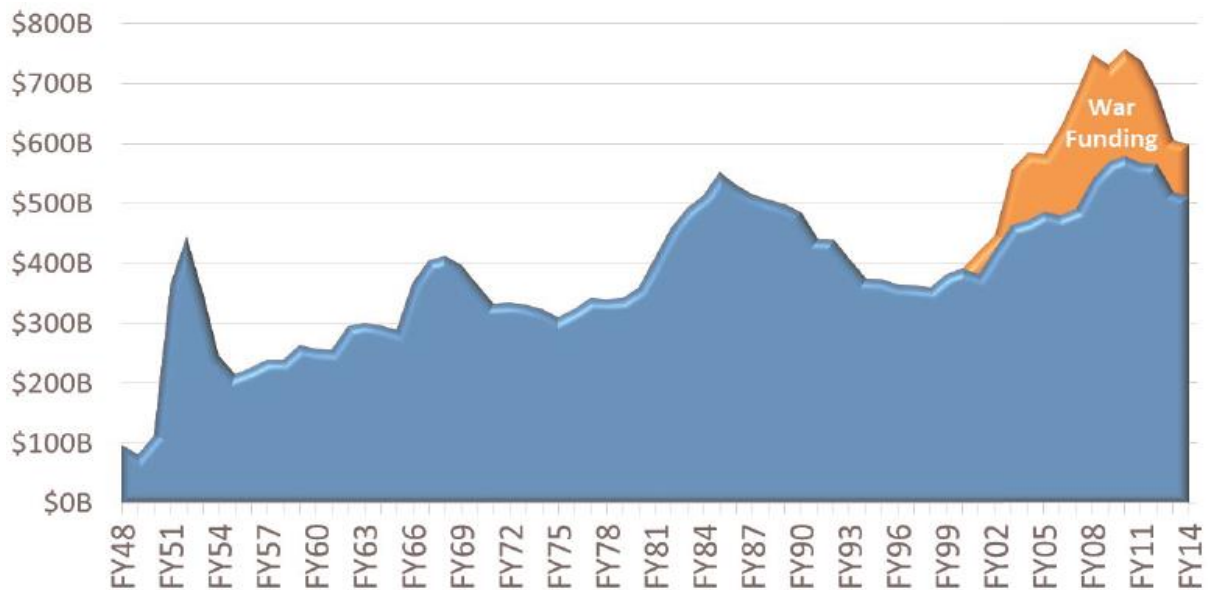

Αντίστοιχα, το μέγεθος των Αμ.ΑΔ από το 1948 ως το 2014 συμπεριλαμβανομένου και του κόστους των αμερικανικών πολέμων σε Ιράκ και Αφγανιστάν υπερέβη, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 3 σε απόλυτο μέγεθος τα 700 δις δολάρια ετησίως για την περίοδο 2009-11 (υπολογισμός βάσει της αξίας του δολαρίου για το 2015), ενώ μόνο τα τελευταία χρόνια 2012-14, με την περιστολή των Αμ.ΑΔ από τις κυβερνήσεις Ομπάμα, ο αμερικανικός αμυντικός προϋπολογισμός έχει συρρικνωθεί. Από το διάγραμμα 3 είναι εμφανές ότι για όλη την περίοδο 1948-2014 παρατηρείται μια αυξητική τάση των στρατιωτικών δαπανών σε πολεμικές περιόδους (Κορέα 1950-53, Βιετνάμ 1959-1975, “Πόλεμος των Άστρων” επί προεδρίας Ρήγκαν το 1981-85, και την περίοδο 2001-2011 με τους πολέμους σε Ιράκ και Αφγανιστάν) η οποία υποχωρεί σε ειρηνικές περιόδους, πράγμα απολύτως λογικό.

Ωστόσο, οι διαχρονικά υψηλότερες αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ δημιούργησαν την εξής σημαντική παρενέργεια: σταδιακά χειροτέρεψαν επικίνδυνα τον μακροοικονομικό δείκτη ως προς το δημόσιο χρέος. Έτσι, οι ΗΠΑ σταδιακά συμπεριλήφθηκαν στα κράτη με πολύ μεγάλο δημόσιο χρέος, γεγονός που ερμηνεύτηκε ως η απαρχή της “διάβρωσης της αμερικανικής ισχύος” (Kennedy 1989, σελ. 432-437; Patterson 1992, σελ. 189-220). Ενώ οι Αμ.ΑΔ μειώθηκαν δραστικά την περίοδο 1991-2000, στα 392.8 την περίοδο 1991-2000, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 εκτοξευτήκαν ξανά κατά μέσο όρο στα 579.6 δις δολάρια για όλη την περίοδο 2001-2009 (Sharp, 2009). Αξίζει να σημειωθεί ότι η πολεμική προσπάθεια των ΗΠΑ σε Ιράκ και Αφγανιστάν στοίχισε στους αμερικανούς φορολογούμενους το ιλιγγιώδες ποσό των 1.024 τρις δολαρίων για την περίοδο 2001-2010 (The Military Balance 2010, κεφ. 3, σελ. 24) το οποίο οι Stiglitz και Bilmes (2008) ανεβάσουν (ως πραγματικό συνολικό κόστος) στα τρία τρις δολάρια, αν συνυπολογιστούν μια σειρά άλλων παραμέτρων.

Διάγραμμα 3: Αμ.ΑΔ την περίοδο 1948-2014 σε απόλυτα μεγέθη

Πηγή: Harrison, T. (2015), p. 15.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, (Harrison 2015, σελ 1; Military Balance, North America 2015, σελ. 40) οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ για το 2015 θα ανέλθουν συνολικά σε 580 δις δολάρια , σημαντικά μικρότερες από τις αντίστοιχες του 2010, που ανήλθαν σε 712 δις δολάρια, (κάτι για το οποίο ασκούν δριμεία κριτικοί οι αντιπολιτευόμενοι Ρεπουμπλικάνοι) ποσό που αντιστοιχούσε στο 22% του συνολικού κρατικού προϋπολογισμού και στο 4.8% επί του ΑΕΠ (Harrison 2010).

Το συμπέρασμα μας συμπίπτει με τα ευρήματα των Metaxas and Economou (2012) οι οποίοι διαπίστωσαν ότι η υψηλή αύξηση των αμερικανικών αμυντικών δαπανών για όλη την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα σε συνδυασμό με την αμερικανική χρηματοπιστωτική κρίση της περιόδου 2007/8 αύξησαν σημαντικά το αμερικανικό δημόσιο χρέος αναγκάζοντας τις δυο διαδοχικές κυβερνήσεις του B. Obama (2009-2015) να εξαγγείλουν περικοπές στις αμυντικές δαπάνες έναντι της περισσότερο “φιλοπόλεμης” στρατηγικής του G. Bush.

4. Συγκρίνοντας την Πολιτική Ασφάλειας ΕΕ-ΗΠΑ υπό το πρίσμα των αμυντικών τους δαπανών και της σύνθεσης των στρατιωτικών τους δυνάμεων

Στον πίνακα 2 αναλύθηκε ήδη η σημαντική απόκλιση αμυντικών δαπανών των χωρών ΕΕ-28 σε σχέση με τις αντίστοιχες των ΗΠΑ. Οι ευρωπαϊκές αμυντικές δαπάνες αναλογούν στο 45% των αντίστοιχων αμερικανικών για το 2013. Επίσης, αναφέρθηκε ότι για το 2015 οι Αμ.ΑΔ θα ανέλθουν σε 580 δις δολάρια. Το αμερικανικό ΑΕΠ για το οικονομικό έτος 2014 ανήλθε σε 17.4 τρις δολάρια και οι Αμ.ΑΔ σε 581 δις δολάρια (Military Balance, 2015 κεφ 3). Συνεπώς, οι Αμ.ΑΔ αναλογούσαν στο 3,33% επί του αμερικανικού ΑΕΠ, ενώ οι δαπάνες των ΕΕ-28 δεν ξεπερνούν όπως διαπιστώθηκε στην ενότητα 3, το 2% επί του ΑΕΠ της ΕΕ.

Στον πίνακα 3 βασιζόμενοι σε στοιχεία του The Military Balance για το 2015, παρουσιάζουμε τις πρώτες 10 σε κατάταξη στρατιωτικών δαπανών χώρες ανά την υφήλιο, όπου η υπεροχή των ΗΠΑ καθίσταται πρόδηλη (581 δις δολάρια).

Πίνακας 3: Οι 10 πρώτες σε κατάταξη μεγέθους αμυντικών δαπανών χώρες σε ονομαστικές τιμές του 2014 (σε δις δολάρια)

Κατάταξη	Χώρα	Σύνολο Αμυντικών Δαπανών	Κατάταξη	Χώρα	Σύνολο Αμυντικών Δαπανών
1.	ΗΠΑ	581	6.	Γαλλία	53,1
2.	Κίνα	129	7.	Ιαπωνία	47,7
3.	Σαουδική Αραβία	80,8	8.	Ινδία	45,2
4.	Ρωσία	70,0	9.	Γερμανία	43,9
5.	Ην. Βασίλειο	62,7	10.	Νότια Κορέα	34,4

Πηγή: The Military Balance (2015, κεφ. 2, σελ 21).

Η δεύτερη Κίνα παρουσιάζει στρατιωτικές δαπάνες περίπου ίσες με το 1/5 των αμερικανικών (129 δις) ενώ η τρίτη Σ. Αραβία περίπου ίσες με το 13% των Αμ.ΑΔ. (80,89 δις). Οι αμυντικές δαπάνες της Ρωσίας ανέρχονται σε 70 δις ευρώ. Μια απλή αριθμητική αναγωγή αποδεικνύει ότι οι δυο κύριοι γεωπολιτικοί ανταγωνιστές των ΗΠΑ για το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα (Κίνα-Ρωσία) παρουσιάζουν στρατιωτικές δαπάνες ύψους 199 δις δολαρίων, δηλαδή λιγότερες του μισού των αντιστοιχών αμερικανικών. Οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές και ασιατικές δυνάμεις καθώς και η Βραζιλία παρουσιάζουν στρατιωτικές δαπάνες πολύ μικρότερες σε σχέση με τις ΗΠΑ.

Ωστόσο μια άλλη σημαντική διάσταση στο ζήτημα της υπεροχής της αμερικανικής αμυντικής ισχύος των ΗΠΑ έναντι της ΕΕ σε όρους ασφάλειας δεν προκύπτει μόνο από αυτό που πρώτος ο Θουκυδίδης ανέλυσε ως “διαφορά στρατιωτικής ισχύος”, αλλά και εξαιτίας μιας σειράς άλλων παραμέτρων, όπως η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων που κατευθύνονται για το (σε οικονομικούς όρους) αγαθό άμυνα, όπως πχ, οι δαπάνες που αποτελούν το μισθό του στρατιωτικού προσωπικού κλπ. Συνεπώς, το μέγεθος των αμυντικών δαπανών ως απόλυτο μέγεθος αυτό καθ’ αυτό δεν θα πρέπει να αποτελεί ασφαλή εκτίμηση για την εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων ως προς το επίπεδο της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους σε σχέση με τα υπόλοιπα.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια αναφορά στην ίδια την δομή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ). Οι ευρωπαϊκές ένοπλες δυνάμεις χαρακτηρίζονται από πολυτυπία σε στρατιωτικά μέσα το οποίο προκαλεί χαμηλότερη αποτελεσματικότητα σε στρατιωτικούς όρους και επαυξάνει το μέσο λειτουργικό κόστος συντήρησης του στρατιωτικού εξοπλισμού. Αντίθετα, οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις κατά κύριο ρόλο επικεντρώνονται στην παραγωγή οπλικών συστημάτων εστιάζοντας σε ένα μόνο τύπο τον οποίο αναπαράγουν σε μεγάλες ποσότητες. Μέσω της χρήσης ενός “ομογενοποιημένου” σε στρατιωτικά μέσα στόλου επιτυγχάνεται αποτελεσματικότητα σε στρατιωτικούς όρους και οικονομίες κλίμακας σε οικονομικούς Hartley (2003, 2007).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αναποτελεσματικότητας είναι ο χώρος των ευρωπαϊκών αρμάτων μάχης. Τα οπλοστάσια των χωρών της ΕΕ διαθέτουν άνω των 12(!) διαφορετικών τύπων αρμάτων (Leopard 1A5/ 2A4 /2A6, AMX 30/ 30B2/ 56,

Challenger E2, Ariete C1, CV 90-120 και τα παλαιότερα αμερικανικά M48A5, το ρωσικό T80U για την Κύπρο, και διάφορες εκδόσεις των σοβιετικών T72 για τις χώρες της Αν. Ευρώπης κλπ) τη στιγμή που οι ΗΠΑ διαθέτουν μόνο ένα κύριο άρμα μάχης σε πολύ μεγάλους αριθμούς (M1 Abrams)! Μια τέτοια επιλογή χαρακτηρίζεται αναποτελεσματική σε οικονομικούς όρους (διασπάθιση πόρων) έναντι της δυνητικής επίτευξης οικονομιών κλίμακας από την χρήση ενός ενιαίου τύπου (για τις ΗΠΑ).

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του European Political Strategy Center (Ιούνιος 2015), σε περίπτωση που επιτυγχάνονταν σύγκληση και ολοκλήρωση σε στρατιωτικά μέσα, η ΕΕ θα εξοικονομούσε ως σύνολο 600 εκ. ευρώ για τεθωρακισμένα οχήματα του πεζικού και 500 εκ. ευρώ αν υπήρχε ένα συλλογικό σύστημα προμηθειών πυρομαχικών. Επιπλέον η αποτελεσματική συνεργασία και η κοινή χρήση μέσων και πόρων θα ήταν δυνατόν να εξοικονομήσει το (διόλου ευκαταφρόνητο) ποσό των 20.6 δις ευρώ ανά έτος, “ενώ η έλλειψη αυτών των δυνατοτήτων σημαίνει ότι με συνολικές αμυντικές δαπάνες (σ.σ. των χωρών ΕΕ-28) περισσότερες του μισού του προϋπολογισμού των ΗΠΑ, η αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων (σ.σ. αθροιστικά) είναι μικρότερη του 1/10ου των αντίστοιχων αμερικανικών”. ικανοτήτων.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ανομοιογένεια σε μέσα των ΕΔ των χωρών της ΕΕ οφείλεται στην σημαντική έλλειψη συναντίληψης ως προς την φύση των απειλών και των προκλήσεων του διεθνούς περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, η πρόσφατη απόφαση της Ολλανδίας να προχωρήσει στην κατάργηση των τεθωρακισμένων της δυνάμεων σε σχέση με την Ελλάδα, η οποία εξακολουθεί να διατηρεί μεγάλους αριθμούς αρμάτων (4 διαφορετικοί τύποι), αποτελούν σαφή ένδειξη διαφορετικής εκτίμησης των σύγχρονων απειλών. Υπό την έννοια αυτή, συμφωνούμε με το πόρισμα των Schake, Bloch-Laine and Grant (1999) ότι οι ατέλειες και αναποτελεσματικότητες της ΚΕΠΠΑ σχετίζονται σημαντικά με το ανεπαρκές επίπεδο του βαθμού πολιτικής ολοκλήρωσης της ΕΕ και της από κοινού υιοθέτησης μια ενιαίας γραμμής ως προς την φύση, την οριοθέτηση και την αντιμετώπιση των απειλών σε ζητήματα ασφάλειας. Συνεπώς οι αδυναμίες ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής άμυνας, είναι πρωτίστως αδυναμίες της ίδιας της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης.

Παρά ταύτα, πρέπει να επισημανθεί ότι λόγω της αναγκαιότητας για την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών, οι οροφές στρατιωτικών δυνάμεων των χωρών μελών της ΕΕ έχουν μεν δραστικά περιοριστεί (επενδύοντας σε σύγχρονα οπλικά συστήματα έντασης κεφαλαίου, όπως πύραυλοι stand-off τύπου cruise, συστήματα δορυφόρων τηλεπισκόπησης, C4I, μη επανδρωμένα ιπτάμενα οχήματα (UAV/UCAV) κλπ) αλλά ταυτόχρονα και αναδιοργανωθεί και παρά το γεγονός ότι η σύνθεση τους εξακολουθεί να διαφέρει σημαντικά, έχουν γίνει βήματα προς την προμήθεια οπλικών συστημάτων υπό ενιαία βάση από πολλές χώρες-μέλη, αντί της πλήρους ανεξαρτησίας ως προς την προμήθεια συστημάτων για την εξυπηρέτηση των εθνικών βιομηχανιών και μόνο. Τέτοια παραδείγματα επιτυχούς συνεργασίας αφορούν πχ., το μέσο μεταφορικό ελικόπτερο NH90, το αεροσκάφος στρατηγικών μεταφορών A400M κλπ.

Η σημασία της προμήθειας ενιαίου τύπου οπλικών συστημάτων έχει ήδη αναφερθεί στην ενότητα 2, όπου έγινε και σύντομη αναφορά στις 2 σημαντικές ευρωπαϊκές υπηρεσίες προμηθειών EDA, OCCAR, αλλά νομίζουμε ότι αξίζει να γίνει πιο σαφής με ένα συγκεκριμένο παράδειγμα (πίνακας 4) που παρουσιάζει μια πολύ αντιπροσωπευτική πτυχή της αμυντικής βιομηχανίας που σχετίζεται με τον κλάδο της αεροναυπηγικής. Ειδικότερα, ο πίνακας 4 παρουσιάζει το κόστος Έρευνας και Ανάπτυξης για νέα οπλικά συστήματα σε σχέση με το μέγεθος των τελικών παραγγελιών για μαχητικά αεροσκάφη, συμπεριλαμβανομένων και των εξαγωγών.

Το κύριο συμπέρασμα που ανακύπτει σε οικονομικούς όρους από την ανάλυση του πίνακα 4 είναι ότι χάριν της μεγάλης αμερικανικής εσωτερικής αγοράς (ειλημμένες αποφασισμένες αγορές ύψους περίπου 2500 μαχητικών για ΗΠΑ και 150 για Ην. Βασίλειο) οι ΗΠΑ μπορούν να καλύψουν το κόστος Έρευνας και Ανάπτυξης για νέα οπλικά συστήματα μέσω των μεγάλων εσωτερικών παραγγελιών της πολεμικής τους αεροπορίας.

Έτσι, αυτόματα το κόστος παραγωγής κάθε επιπλέον μονάδας για εξαγωγή σε συμμαχικά αεροπορικά σχήματα “συμπιέζεται” προς τα κάτω. Αντίθετα, οι μικρή εσωτερική αγορά των εθνικών ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων και η έλλειψη συναντίληψης για κοινή πολιτική προμηθειών αμυντικού υλικού, δεν δίνει τη δυνατότητα στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές εταιρίες να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας,

όπως στην ανωτέρω αμερικανική περίπτωση. Τα μη ικανοποιητικά κέρδη λόγω των μικρών παραγγελιών καθιστούν τα ευρωπαϊκά μαχητικά ακριβότερα και συνεπώς λιγότερο ανταγωνιστικά έναντι των αμερικανικών στις διεθνείς αγορές οπλικών συστημάτων.

Χαρακτηριστικό σημείο από το πίνακα 4 είναι οι περιπτώσεις των μαχητικών EF-2000 Eurofighter Typhoon και του αμερικανικού F35 Lightning. Με περίπου ίδιο κόστος για έρευνα και ανάπτυξη (13.8 δις λίρες για το Typhoon και 13.7 για το F35) το τελικό μέγεθος παραγωγής είναι συντριπτικά υπέρ του αμερικανικού μαχητικού. Ενώ το Eurofighter - πάντα με τα σημερινά δεδομένα - έχει “κολλήσει” στα 710 μαχητικά ως οροφή παραγωγής, το F35 θα παραχθεί σύμφωνα με το γενικότερο σχεδιασμό σε 2457 μονάδες για την εσωτερική αγορά των ΗΠΑ και του Ην. Βασιλείου, με προοπτική εξασφαλισμένων (κατά τα φαινόμενα) τουλάχιστον 700ων μονάδων προς εξαγωγή.

Πίνακας 4: Κόστος για Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) και οροφές παραγγελιών για τα κύρια μαχητικά αεροσκάφη των ΕΕ-28 και των ΗΠΑ.

Μαχητικό Αεροσκάφος	Χώρα προέλευσης	Κόστος Έρευνα ανάπτυξη (δις £)	για Συνολικές και εγχώριες (σε πωλήσεις	Εξαγωγές	Σύνολο πωλήσεων (εγχώριες πωλήσεις + εξαγωγές)
SAAB Gripen	Σουηδία	1.3	204	42	246
Dassault Rafale	Γαλλία	6.1	294	-	294
EF-2000 Typhoon	Ην.Βασίλειο, Γερμανία Ιταλία, Ισπανία	13.8	620	90	710
JSF F35	ΗΠΑ Ηνωμένο Βασίλειο (150 μονάδες)	13.7	~ 2500	2000 (κατά εκτίμηση)	5000 (περίπου)
F16	ΗΠΑ	N/A	2250	1750	4000+
F18	ΗΠΑ	4.0	1363	401	1764
F22 Raptor	ΗΠΑ	15.2+	295	-	295

Πηγή: Hartley (2003, σελ 110).

Επιπλέον, ο πίνακας 4 δείχνει ότι το κόστος ενός Eurofighter (EF-2000) είναι περίπου το διπλάσιο από ένα γαλλικό Rafale C, αν και η μαχητική τους αξία είναι περίπου παρόμοια (Kyriazis and Salavrakos 2006), γεγονός που σημαίνει ότι η βιομηχανική συνεργασία μεταξύ των χωρών του πολυεθνικού Eurofighter (Ην. Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία) δεν ήταν η βέλτιστη δυνατή, θέση που υποστηρίζει και ο Hartley (2003).

5. Συμπεράσματα

Ο κύριος στόχος της ανάλυσης μας είναι να διερευνήσουμε το πώς οι αμυντικές δαπάνες επηρεάζουν τη χάραξη της πολιτικής άμυνας και ασφάλειας στην ΕΕ-28 συγκρινόμενες με αυτών των ΗΠΑ.

Διαπιστώσαμε ότι από την περίοδο του Ψυχρού πολέμου ως σήμερα μια σειρά παραγόντων, όπως η απροθυμία για υψηλότερες δαπάνες άμυνας, η έλλειψη απαραίτητης πολιτικής βούλησης για την περαιτέρω ολοκλήρωση της ΚΕΠΠΑ, οι ελλείψεις σε κρίσιμα στρατιωτικά μέσα και η έλλειψη ομοιογένειας στα υφιστάμενα μέσα, καθώς και η ισχνή συνεργασία στο ζήτημα της κοινής προμήθειας στρατιωτικού υλικού, αποτελούν τις βασικές εγγενείς αδυναμίες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας. Αντίθετα, το υψηλό μέγεθος των Αμ.ΑΔ είναι δυνατόν, μεταξύ άλλων, να ερμηνεύσει ικανοποιητικά το γιατί οι ΗΠΑ εξακολουθούν να διατηρούν τα σκήπτρα της παγκόσμιας γεωπολιτικής ηγεμονίας.

Τέλος, αναφερθήκαμε στη σχέση αμυντικών δαπανών με την πτυχή της μεγάλης εσωτερικής αγοράς στρατιωτικού υλικού των ΗΠΑ, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το γεγονός αυτό, καθιστά εφικτή την επίτευξη αυξουσών αποδόσεων κλίμακας για την αμερικανική αμυντική βιομηχανία σε αντίθεση με το χαμηλό αντίστοιχο επίπεδο πωλήσεων των κατακερματισμένων εθνικών βιομηχανιών των χωρών ΕΕ-28, που πρωτίστως εξυπηρετούν τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις. Η καλύτερη σχέση ποιότητας – τιμής ανά μονάδα για τα αμερικανικά στρατιωτικά προϊόντα θεωρούμε ότι ερμηνεύουν αποτελεσματικά το γιατί η αμερικανική αμυντική βιομηχανία επιτυγχάνει υψηλότερες πωλήσεις στις διεθνείς αγορές οπλικών συστημάτων.

Τα ανωτέρω συμπεράσματα, είναι δυνατόν να συνεισφέρουν κατά την άποψη μας, σε μια σειρά προτάσεων πολιτικής. Υποστηρίζουμε σε πρώτο επίπεδο: α) την δημιουργία ενός πιο ολοκληρωμένου και διευρυμένου πανευρωπαϊκού πολιτικό-στρατιωτικού φορέα από τον Ευρωστρατό και τα EU Battlegroups ο οποίος να δρα κατ' εντολή της ΕΕ, όπως έχει ήδη προταθεί και από τους Fontanel and Smith (1991) και Kollias (2008) β) την ομογενοποίηση σε στρατιωτικά μέσα των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων μέσω χρήσης κοινού στρατιωτικού υλικού ευρωπαϊκής παραγωγής, μέσω OCCAR/EDA γ) τον περαιτέρω μετασχηματισμό και ολοκλήρωση της αμυντικής βιομηχανίας (μεγέθους 750.000 εργαζομένων Wulf, 2011) μεταξύ των χωρών της ΕΕ με στόχο την επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Οι τρεις αυτές προτάσεις σχετίζονται με τον μελλοντικό βαθμό προθυμίας των ΕΕ-28 για περαιτέρω πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης.

Σε δεύτερο επίπεδο υποστηρίζουμε την βελτίωση της ποιότητας της συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ μέσω του NATO η οποία καθίσταται επιτακτική για δυο πρωτίστως λόγους: πρώτον γιατί ιστορικά η ευρω-ατλαντική σχέση έχει αποδειχθεί κρίσιμη για την ειρήνη στη μεταψυχροπολεμική Ευρώπη (Mearsheimer, 2010) και δεύτερον, διότι η αποτελεσματικότερη συνεργασία ως προς τη διαχείριση των αμυντικών δαπανών των ευρωπαϊκών χωρών εντός του NATO πιθανόν να συμβάλλει στον εξορθολογισμό τους, ενώ παράλληλα είναι δυνατόν να συμπίψει ευεργετικά προς τα κάτω το λειτουργικό τους κόστος.

Τα δημοσιονομικά προβλήματα που φαίνεται να διογκώνονται έντονα σε ΕΕ και ΗΠΑ και η ανάγκη η ΕΕ να αποδώσει μεγαλύτερη βαρύτητα σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής (όπως το ασφαλιστικό, οι κοινωνικές παροχές σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες κλπ), σε συνδυασμό με τη σταδιακή αλλαγή στη φύση της στρατιωτικής ισχύος (ειρηνευτικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις αποτροπής συγκρούσεων, αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας κλπ.) καθιστούν την συνεργασία των ΗΠΑ και της ΕΕ, μέσω του συστήματος NATO-ΚΕΠΠΑ πιο επιτακτική. Η συνεργασία είναι απαραίτητη με σκοπό τον επιμερισμό του κόστους υποστήριξης στρατιωτικών δυνάμεων, κάτι που είναι προς το συμφέρον και των δυο πλευρών. Για την μεν Ευρώπη επειδή θα σημαίνει την εξασφάλιση της πολιτικής σταθερότητας και της

ασφάλειας σε βάθος χρόνου, για τις δε ΗΠΑ, επειδή θα συντελέσει στην διατήρηση της επιρροής τους στη περιοχή έναντι ανταγωνιστών, όπως η Ρωσία.

Νομίζουμε επίσης ότι η επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας της ΚΕΠΠΑ, όπως αναλύθηκε στην ενότητα 2 μέσω μεγαλύτερης αυτονομίας της ως προς την ευρωπαϊκή αμυντική ικανότητα δεν είναι απαραίτητα αντιθετική σε ένα ισχυρό μελλοντικό ΝΑΤΟ. Ήδη από το 1997 με την Διακυβερνητική Διάσκεψη του Άμστερνταμ και την διακήρυξη του St. Malo, τα συμπεράσματα των οποίων υιοθετήθηκαν και από Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, του Ιουνίου του 1999, οι Ευρωπαίοι αποφάσισαν την ουσιαστικότερη επιτάχυνση της διαδικασίας για την ΚΕΠΠΑ, η οποία από τότε έχει προχωρήσει σε ουσιαστικότερα βήματα, όπως συνέβη με την σχετικά πρόσφατη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2007 όπου αποφασίστηκε η δημιουργία νέων θεσμικών οργάνων, όπως του Ύπατου Εκπρόσωπου για την ΚΕΠΠΑ (de Fiers 2008; Kollias 2008).

Θεωρούμε ότι εφόσον η ευρω-ατλαντική συνεργασία εξακολουθήσει να είναι αποτελεσματική στο μέλλον ο βαθμός αυτονομίας της ΚΕΠΠΑ σε σχέση με το ΝΑΤΟ δεν αποτελεί την πιο κρίσιμη παράμετρο, υπό την έννοια ότι η ΚΕΠΠΑ είναι στην πραγματικότητα ένα “εργαλείο πολιτικής” στην υπηρεσία της ΕΕ. Το κρίσιμο στοιχείο εδώ είναι αν στον νέο μετά-μονοπολικό κόσμο που φαίνεται να δημιουργείται μετά τη διαφαινόμενη γεωπολιτική υποχώρηση της “μονοκρατορίας” των ΗΠΑ, η καλλιέργεια ενός αμοιβαίως επωφελούς περιβάλλοντος συνεργασίας μεταξύ των ΕΕ-28 και ΗΠΑ θα συνεχίσει να είναι αποτελεσματική ή όχι, το οποίο με την σειρά του προϋποθέτει να καταστεί αμοιβαίως επωφελής για όλους τους εμπλεκόμενους.

Συνεπώς καταλήγουμε στο ότι η συνέχιση της συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ έχει νόημα αν δύναται να απαντήσει αποφασιστικά σε κρίσιμα σύγχρονα ζητήματα ασφάλειας, όπως την παγκόσμια τρομοκρατία και αν εδράζεται πάνω στην έννοια της “σύγκλησης” συμφερόντων, πέραν της άμυνας και της ασφάλειας, και σε μια σειρά άλλων εκφάνσεων της κοινωνικής και της οικονομικής ζωής.

Ευχαριστίες

Οι συγγραφείς εκφράζουν τις ευχαριστίες τους στον Επιμελητή Έκδοσης του περιοδικού και τους αξιολογητές, οι οποίοι συνέβαλαν στην συμπερίληψη σημαντικών στοιχείων και στην αναβάθμιση της γενικότερης επιχειρηματολογίας μας.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Austin D.A., Levit M.R., “The debt limit: history and recent increases”, Congressional Research Service, 2014, pp. 1-37.
- Brzoska M., “World military expenditures”. In Handbook of Defense Economics, edited by Keith Hartley & Todd Sandler (pp 46-67). North Holland, Amsterdam, 1995.
- Caruso R., di Domizio M., “Interdependence between US and European military spending: a panel cointegration analysis (1988-2013)”, Applied Economic Letters, 2015 DOI:10.1080/13504851.2015.1071466.
- CSIS European Defense Trends: Briefing Update, 2015. Ανακτήθηκε την 30η Νοε 2015, http://csis.org/files/publication/150105_Berteau_EuropeanDefenseTrends2014_BriefingUpdate_Web.pdf.
- Cline R.S., World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift. Westview Press, Colorado, 1975.
- de Flers A.N., The provisions on CFSP and CSDP in the Lisbon reform treaty: Stumbling blocks or Milestones? Institute for European Integration Research, 2008, pp. 1-23.
- Edwards J., “The EU Defence and Security procurement directive: A step towards affordability”? International Security Programme Paper ISP PP 2011/05, Clatham House, 2011. Ανακτήθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2015, https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/0811pp_edwards.pdf
- Flores, A.Q., “Alliances as Contiguity in Spatial Models of Military Expenditures”, Conflict Management and Peace Science, Vol. 28, No. 4, 2011, pp. 402–418.
- Fontanel J, Smith R.A ., “European Defence Union? Economic Policy”, volume 113, 1991, pp. 393-424.

- Gertler J., 'F-35 Joint Strike Fighter (JSF) Program', Congressional Research Service, 2014, pp. 1-55.
- Gilpin R., "The theory of hegemonic war", *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, 1988, pp. 591-613.
- Harrison T., "Analysis of the fiscal year 2011 defense budget request", Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2010, pp. 1-71.
- Harrison, T., "Analysis of the fiscal year 2015 defense budget request", Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2015, pp. 1-44.
- Hart L.B., *The Real War: 1914-1918*, Little Brown and Company: Boston, New York, 1963.
- Hartley K., "The future of European Defence Policy: an economic perspective", *Defence and Peace Economics*, Vol. 14 No. 2, 2003, pp. 107-115.
- Hartley K., "The arms industry, procurement and industrial policies". In *Handbook of Defense Economics*, edited by Keith Hartley and Todd Sandler, (pp. 1140-1176). North Holland, Amsterdam, 2007.
- Kennedy P., *The Rise and the Fall of the Great Powers*, Vintage Books, New York, 1989.
- Kollias C., "The Greek–Turkish conflict and Greek military expenditure 1960–92", *Journal of Peace Research*, Vol. 33, No. 2, 1996, pp. 217–228.
- Kollias C., "A Preliminary investigation of the burden sharing aspects of a European Union Common Defence Policy", *Defence and Peace Economics*, Vol. 19, No. 4, 2008, pp. 253-263.
- Kyriazis N., Salavrakos I.D., "Defense procurement in Greece, a cost-benefit analysis of fighters for the Hellenic Air Force", paper presented at the 10th Annual International Conference on Economics and Security, Thessaloniki, 22-24 June 2006.
- Machiavelli N., *The Prince*, Simon and Brown, New York, 2011.
- Mearsheimer J., "Back to the future: Instability in Europe after the Cold War", *International Security*, Vol. 15, no. 1, 1990, pp. 5-56.
- Mearsheimer J., "Why is Europe peaceful today?", *European Political Science*, Vol. 9, No. 3, 2010, pp. 387-397.
- Metaxas T., Economou E.M.L., "Security policy in the European Union and the United States through the issue of their defence expenditures", *Global Analysis*, Vol. 3, No. 1, 2012, pp. 52-79.
- Morgenthau H., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, McGraw-Hill Humanities Social, New York, 1993.
- O' Hanlon M., *The Science of Wwar*, Princeton University Press, Princeton, 2009.

- Olson M., Zeckhauser R., *An Economic Theory of Alliances*, The RAND Corporation, Santa Monica, California, 1966.
- Patterson T.G., *On Every Front: The Making and Unmaking of the Cold War*, W. W. Norton, New York, 1992.
- Pietz, T., "The European Union and UN peacekeeping: half-time for the EU's action plan", Policy Briefing, Center for International Peace Operations, 2013.
- Polachek S.W., Seiglie C., "Trade, peace and democracy: An analysis of dyadic dispute". In *Handbook of Defense Economics*, edited by Keith Hartley and Todd Sandler (pp. 1018-1073.). North Holland, Amsterdam, 2007.
- Reeve M.D., *Epitoma rei Militaris*, Oxford Classical Texts, Oxford, 2004.
- Sandler T, Hartley, K. Economics of alliances: The lessons for collective action, *Journal of Economic Literature*, XXXIX, pp. 869–896, 2001.
- Sandler T., "Regional public goods and international organizations", *The Review of International Organizations*, Vol. 1, 2006, pp. 5–25.
- Schake K., Bloch-Lainé A., Grant C., "Building a European defence capability", *Survival: Global Politics and Strategy*, Vol. 41, No. 1, 1999, pp. 20–40.
- Sharp T., "Fiscal year 2010 pentagon defense spending request: February Topline", *The Centre for Arms Control and non-Proliferation*, 2009, pp. 1-27.
- Shimizu H., Sandler T., "Recent peacekeeping burden sharing", *Applied Economics Letters*, Vol. 17, No. 15, 2010, pp. 1479-1484.
- SIPRI Yearbook 2009, Summary: Armaments, Disarmament and International Security. Oxford University Press, Oxford, 2009.
- SIPRI Yearbook 2014 Summary: Armaments, Disarmament and International Security", Oxford University Press, Oxford, 2014.
- Slijper F., "The emerging EU Military-Industrial Complex arms industry lobbying in Brussels," TNI Briefing Series No. 2005/1, Transnational Institute, 2005. Ανακτήθηκε 25 Νοεμβρίου 2015, <http://www.uk.peacelink.org/gmd/docs/20.pdf>
- Stiglitz J.E., Bilmes L., *The Three trillion Dollar War. The True Cost of the Iraq Conflict*. W. Norton, New York, London 2008.
- The Military Balance, "North America", Routledge, Taylor & Francis Group, London, 2010.
- The Military Balance, "Europe", London: Routledge, Taylor & Francis Group, London, 2015.
- The Military Balance, "North America", Routledge, Taylor & Francis Group, London, 2015.
- Waltz K., *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, 1979.

Wulf H., "Will the European defence market strengthen or weaken the EU 's Foreign and Security Policy? In The EU Defence Market: Balancing Effectiveness with Responsibility", edited by A. J.K Bailes, & S. Depauw, (pp. 21-28). Drukkerij Artoos, Brussels, 2011.

Ελληνική

Θουκυδίδης, Ιστορία. Πόλις, Αθήνα, 2011

Κόλλιας Χ., Η Πολιτική Οικονομία της Άμυνας, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.

Κυριαζής Ν., Σωμάκος Λ., Ελλάδα-Τουρκία, Άμυνα και Οικονομία, εκδόσεις Εστία, Αθήνα, 1999.

Κυριαζής Ν., Σπανός Σ.Χ., Το Πρόσωπο του Πολέμου στον 21ο αιώνα, εκδόσεις Εστία, Αθήνα, 2000.

Τσακαλογιάννης Π., Ευρώ και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα, 2000.

Έργα μεταφρασμένα στα ελληνικά

Clausewitz K.V., Περί του Πολέμου, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1999.

Πηγές από το διαδίκτυο

<http://blogs.ft.com/the-exchange/2015/03/11/europe-needs-a-commitment-to-defence-before-it-needs-an-army>

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf

http://ec.europa.eu/epsc/publications/notes/sn4_en.htm

<http://www.economist.com/news/europe/21569718-europeans-ability-deploy-force-abroad-falling-mali-shows-it-still-needed-europe>

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede030909noteesdp/_sede030909noteesdp_en.pdf

<http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?id=188705>

<http://www.militaryaerospace.com/articles/2012/02/military-technology-research-and-development-set-to-continue-three-year-decline-in-2013.html>

<http://www.military.ie/overseas/eu-battle-group/>

<https://mises.org/library/no-military-has-not-withered-away-under-obama>

<http://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2011/sep/14/ron-paul/ron-paul-says-us-has-military-personnel-130-nation/>

http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database

<http://www.theguardian.com/world/2014/jun/23/us-nato-members-increase-defence-spending>.

<http://www.sipri.org/research/armaments/production/recent-trends-in-arms-industry>.